

**EMINESCU AND THE GERMAN WORLD IN THE VISION OF MIHAI BOGDAN
DASCĂLU**

Ioana Ștefan, PhD Student, University of Oradea

Abstract: A new perspective on the relationship between Eminescu and German world is found in the study by Mihai Bogdan Dascălu Jurnalul confesiv (Mihai Eminescu) of the volume published in 2006 - Germanitatea și literele române. When is talking about the confessional nature of a diary, the author refers, obviously, to Eminescus's journalism and the articles published in „Timpul”. This is because in them is reflected, in all honesty and transparency, ideas and opinions of a strong personality. What customizes his study is that he does not want to identify similarities and correspondences of works, but he refers only to a view of the German world, perceived in a particular way by Eminescu. Eminescus's thinking uniqueness is visible in all the information and opinions about different realities from Germany or Austria, Eminescu contemporary.

Keywords: Eminescu, German world, journalism, Mihai Bogdan Dascălu, confessional character.

O nouă perspectivă asupra relațiilor dintre Eminescu și lumea germană se regăsește în studiul lui Mihai Bogdan Dascălu *Jurnalul confesiv (Mihai Eminescu)* din volumul publicat în 2006 *Germanitatea și literele române*. Când vorbește despre caracterul confesiv al unui jurnal autorul se referă, evident, la ziaristica lui Eminescu, la articolele publicate în „Timpul”. Și aceasta pentru că în ele se reflectă, cu toată onestitatea și transparența, ideile și opiniile unei personalități puternice, ce nu ținea cont nici chiar de interesele politice ale celor care patronau publicația, atunci când avea o părere de comunicat.

Bogdan Mihai Dascălu subliniază, în primul rând, indiferența care a caracterizat critica de până acum în ceea ce privește descoperirea opiniei lui Eminescu despre cultura, politica și societatea germană, atât de evidentă în publicistica sa. Strădaniile unor exegeți celebri precum Al. Oprea, D. Vatamaniuc, Ibrăileanu, Lovinescu sau Cioculescu scot la iveală faptul că aceștia au dorit să ofere o viziune cât mai amplă, chiar completă, asupra ziaristicii eminesciene, glosând în jurul a diverse elemente, cum ar fi etapele jurnalisticii, concepția doctrinară sau raportul dintre publicistică și opera literară. Interesant însă că, printre marile teme abordate nu se află, însă, niciodată, cea germană. Exegetul dovedește clar că lucrarea sa este prima care, se centrează pe evocarea lumii germane din jurnalistica eminesciană. Mai mult, din cele cinci volume ale Academiei Române, unicele articole sau fragmente care dezvoltă această problemă au fost analizate, și în mare parte, reproduse. Interesul criticului cade asupra atitudinilor lui Eminescu față de cultura, literatura, politica și societatea din spațiile austro – germane. Două mari teme identificate în articolele din *Timpul* sunt: „chestiunea modificării articolului 7 din Constituție privind acordarea cetățeniei române persoanelor străine” (modificarea este cerută de Germania; Eminescu nu agreează încetățenirea în masă, însă o acceptă pe cea individuală.) și „chestiunea răscumpărării căilor ferate” („Afacerea Stroussberg”). Criticul semnalează atitudinile lui Eminescu în fața unor realități germane, dar și percepția personalizată a acestora: „Interesul ni se va opri la modul în care Eminescu percepe, într-o manieră personală, diverse aspecte ale lumii germane, percepție ce poate avea un rezultat pozitiv sau unul negativ. Aceste aspecte pot privi instituții germane,

personalități germane, opere științifice sau literare create în spațiul german etc. În calitate de ziarist, Eminescu exprimă *atitudini*, nu descrie și nu evocă.”¹ De asemenea, Eminescu preia din mentalitatea germană anumite atitudini, exprimate prin diverse opțiuni. Diferența pe care jurnalistul Eminescu o propune între educați și cultură poate fi privită din această perspectivă. Bogdan Mihai Dascălu raportează această diferență la două cazuri concrete: Titu Maiorescu și chiar Eminescu, de către care influența germană exercitată a fost asimilată în mod distinct. Astfel, la criticul junimist este vorba despre o germanofilie fățișă, indubitabilă și de necontestat în nici un domeniu. La Eminescu, în schimb, asumarea culturii germane duce la exprimarea liberă a spiritului național. Instituirea unei antiteze între cultura germană și cea franceză, pe baza radicalizării opoziției dintre evoluție și revoluție, conduce spre afilierea lui cu evoluția germană. Formația sa intelectuală de origine germană este fundamentul criticismului eminescian.

Mergând pe urmele unor cercetători consacrați, cum ar fi Heitmann (1958), exegetul admite că rădăcinile ideologiei politice eminesciene, își au locul în gândirea istorică și economică specifică germanilor. Dintre reperele unei asemenea influențe nu lipsesc adepții „socialismului de stat” – Rodbertus și Albert Schäffle sau E. Dühring. Însă, o altă personalitate, mai importantă, cunoscută ca reper comun lui Eminescu și junimiștilor, este Schopenhauer. Un nou punct unde mentalitatea eminesciană și cea junimistă se întâlnesc, este teoria „formelor fără fond”. Dar, așa cum remarcă și Ibrăilenau, sunt multe părți și aspecte în care poetul adoptă o atitudine independentă de cea a grupului de la Junimea sau, chiar contrară. Bogdan Mihai Dascălu reține ideea aceasta, punând diferența de idei pe seama atitudinilor lui Eminescu contradictorii față de realitățile germane. Exegetul aduce în prim-plan o nouă perspectivă a legăturii dintre activitate de poet și cea de jurnalist și o strălucită motivație a opțiunii pentru romantism, dată de această perspectivă: „Gazetarul și poetul reacționează la fel, cu precizarea, poate importantă, că cel din urmă se aliniază nu numai imperativelor criticismului ideologic, ci și comandamentelor romantice. Într-un articol, scriitorul stabilește o interesantă corelație între intoleranța romantismului german față de realitatea imediată și realitatea respectivă al cărui produs este [...] Prin urmare adeziunea deschisă și neechivocă a poetului la romantism își are motivația nu numai în alinierea lui la o procedură literară care i se părea încă valabilă, ci și în convingerea că ideologia estetică respectivă are puternice rădăcini sociale și economice.”²

De acord, în parte cu opoziția față de cultura franceză, promovată de junimiști, Eminescu condamnă tendința francofilă, pătrunsă în cultura noastră. La el nu e vorba de un filogermanism total, ci de simpla constatare a dezastruoaselor consecințe produse de influența franceză infiltrată în cultura românească. Autorul consideră că această atitudine datează din perioada berlineză. Și, dacă la junimiști se observă o simetrie, galofobia fiind condiționată de germanofilie, la Eminescu nu e nicidecum prezentă o astfel de proporționare. El vede atât calitățile, cât și defectele germanilor, exprimându-le pe ambele fără rezerve. Situațiile în care are loc elogierea sau condamnarea unor aspecte din realitatea Germaniei și Austriei sunt expuse pe larg de Bogdan Mihai Dascălu. Oprindu-se asupra situațiilor apreciative, constată că acestea sunt rezultatul unui proces comparativ, când e vorba de politică. Adică, pentru a

¹ Bogdan Mihai Dascălu, *Germanitatea și literele române*, Editura Ideea europeană, București, 2006, p. 159

² Ibidem, p. 162 – 163

elogia un aspect al politicii germane, Eminescu îl raportează la politica românească în principal, sau, la cea a altor națiuni. Criticul susține că aprecierile se referă îndeosebi la Germania și au în vedere instituții publice, dar și personalități culturale. Și, dacă atunci când discutăm de politică totul se poate reduce la un paralelism cu scop pedagogic pentru România, cazul elogierii personalităților culturale germane este distinct. Prima personalitate evocată este, desigur, Schopenhauer, care se bucură de aprecierea lui Eminescu datorită vocației critice și a extraordinarei capacități de a disloca sistemele precedente și a le înlocui cu unul fără cusur. Exegetul notează chiar și o asemănare între Eminescu și Schopenhauer: „Tot astfel cum Schopenhauer repudiază caracterul tot mai speculativ al filosofiei germane, de la începutul secolului al XIX-lea, Eminescu nu obosește să-și condamne contemporanii, fie literați, politicieni sau jurnaliști, pentru încrederea oarbă, pentru cuvinte incapabile să-și adauge un sens.”³ Tot în mod apreciativ este evocat și Luther, însă nu în calitate de reformator bisericesc, ci ca întemeietor al limbii germane moderne. Un model pentru corectitudinea, profesionalismul și superioritatea eminesciană – trăsături specifice mentalității germane -, este identificat în filologul Hugo Schuchardt. Friedrich Diez este elogiat datorită interesului acordat limbii și literaturii române, iar Julius Jung pentru contribuțiile privind originea poporului român, regăsite în cartea intitulată *Asupra începuturilor românilor. Studiu critic – etnografic*, Viena, 1876. Eminescu pomenește și tinerii români, studenți ai universităților germane, ca important pilon pentru relațiile culturale germano – române. El apreciază la germani unele însușiri ale sistemului politic, calitățile care conferă statut paradigmatic învățământului, dar și înțelepciunea înnăscută și gradul de cultură ridicat. Dar pe Eminescu îl deranjează și defectele germanilor, drept pentru care nu îi poate considera un popor model. Dintre acestea amintim disensiunile din parlament, atrocitățile comise de biserica reformată germană, dar și de cea catolică. Învățământul austriac este acuzat de o mare greșeală, survenită în pedagogia lingvistică, astfel încât la finalul unui ciclu, chiar universitar, absolvenții au incapacitatea de a nu cunoaște bine nicio limbă. Acest lucru se reflectă cu deosebire în ziarele a căror limbă „este expresia cedării nefericite în fața modelului francez (galofobie!) și a adoptării unui jargon fără coloratură etnică precisă.”⁴ Austriecii sunt vinovați și de încălcarea drepturilor constituționale ale românilor, în primul rând, dar și ale altor naționalități. Astfel, se poate observa că reproșurile se referă, în special, la Austria. Iar dacă amintind părțile pozitive, Eminescu elogia personalități, atunci când dezavuează se referă doar la instituții. O excepție este opinia despre Schiller ca dramaturg.

Pe urmele lui Călinescu, exegetul admite că entuziasmul tineresc pentru clasicul german va degenera într-o lipsă de prețuire, manifestată prin acuzarea de cosmopolitism în idei și absență a culorii dialectale în limbă. Eminescu nu uită să înregistreze și tentativele de pătrundere a tinerelor în universități din Germania, Austria, Elveția sau Franța.

Bogdan Mihai Dascălu face o considerație remarcabilă, în ceea ce privește modul de abordare a realității germane de către Eminescu, spunând că „el privește lucrurile cu ochi de român, adică punând în joc nu lumea germană în sine, ci imaginea ei reflectată la români.”⁵

Contribuția majoră a studiului lui Bogdan Mihai Dascălu este dată de relevarea unei părți neabordate de critica de specialitate în domeniul relațiilor dintre Eminescu și lumea

³ Ibidem, p. 167

⁴ Ibidem, p. 171

⁵ Ibidem, p. 173

germană. Exegețul consideră că poezia, traducerile sau corespondența sunt incapabile de a reliefa atâtea imagini ale lumii germane, câte se regăsesc în ziaristică. Un motiv în plus pentru a-i acorda importanță maximă este faptul că „aceste articole reprezintă, deocamdată cel puțin, unicul izvor cert al legăturilor spirituale cu această lume, motiv pentru care am procedat în consecință, considerându-le ca având, din punctul de vedere asumat aici, caracter confesiv.”⁶ Dezvăluirea legăturii lui Eminescu cu realitatea și cultura germană, reflectată în această parte a operei, este pentru prima dată abordată și magistral realizată de Bogdan Mihai Dascălu, studiul său fiind unicul axat pe jurnalistică din această perspectivă.

Cercetare finanțată prin proiectul „MINERVA – Cooperare pentru cariera de elită în cercetare doctorală și post-doctorală”, cod contract: POSDRU/159/1.5/S/137832, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

Bibliografie

- Academia română, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, *Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu*, Secolul XIX, vol. I - III, București: Editura Saeculum, I.O., 2002
- Academia română, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, *Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu*, Secolul XIX, vol. I - XXIX, București: Editura Saeculum I.O., 2004 – 2011.
- Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu*, vol. I, II, București, Editura Minerva, 1976.
- Dascălu, Bogdan Mihai, *Germanitatea și literele române*, Editura Ideea europeană, București, 2006
- Dumitrescu Bușulenga, Zoe, *Eminescu și romantismul german*, Editura Eminescu, București, 1986
- Dumitrescu Bușulenga, Zoe, *Eminescu – cultură și creație*, Editura Eminescu, București, 1976
- Heitmann, K., *Oglinzi paralele. Studii de imagologie româno-germană*, Traducere și postfață de Florin Manolescu, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996.
- Ibrăileanu, G., *Studii literare*, 1, 2, București, Editura Minerva, 1979.
- Kuhles, Doris, *Deutsche literarische Zeitschriften von der Aufklärung bis zur Romantik*, München: Saur, 1994
- Lovinescu, E., *Istoria civilizației române moderne*, Ediție și studiu introductiv de Z. Ornea, București, Editura Meridiane, 1997.
- Lovinescu, E., T. Maiorescu și contemporanii lui, Ediție îngrijită de Z. Ornea și Maria Simionescu, Prefață de Z. Ornea, București, Editura Minerva, 1974
- Sorensen, Algot Bengt, *Geschichte der deutschen Literatur*, Band I und Band II, C. H. Beck Verlag, 1997
- Vatamaniuc, D., *Publicistica lui Eminescu, 1877-1883, 1888-1889*, București, Editura Minerva, 1996.

⁶ Ibidem, p. 175